

آمریکا بعد از سال ۱۳۴۲ چطور آیت‌الله خمینی را زیر نظر گرفت

کامبیز فتاحی
بی بی سی، واشنگتن

13 فوریه 2018 - 24 بهمن 1396

همرسانی

مهمترین خبرها

فرماندهان نظامی آمریکا نسبت به اهداف نظامی کره شمالی ابراز تردید کردند

چند هفته پیش از دیدار مجدد دونالد ترامپ، رئیس جمهوری آمریکا با کیم جونگ اون، رهبر کره شمالی، فرماندهان بلندپایه نظامی آمریکا در آسیا نسبت به اهداف نظامی کره شمالی ابراز شک و تردید کرده اند.

13 فوریه 2019 - 24 بهمن 1397

ال چاپو، یکی از بزرگترین قاچاقچیان جهان محکوم شد

13 فوریه 2019 - 24 بهمن 1397

اعضای برکنار شده کمیسیون های انتخابات افغانستان ممنوع الخروج شدند

12 فوریه 2019 - 23 بهمن 1397

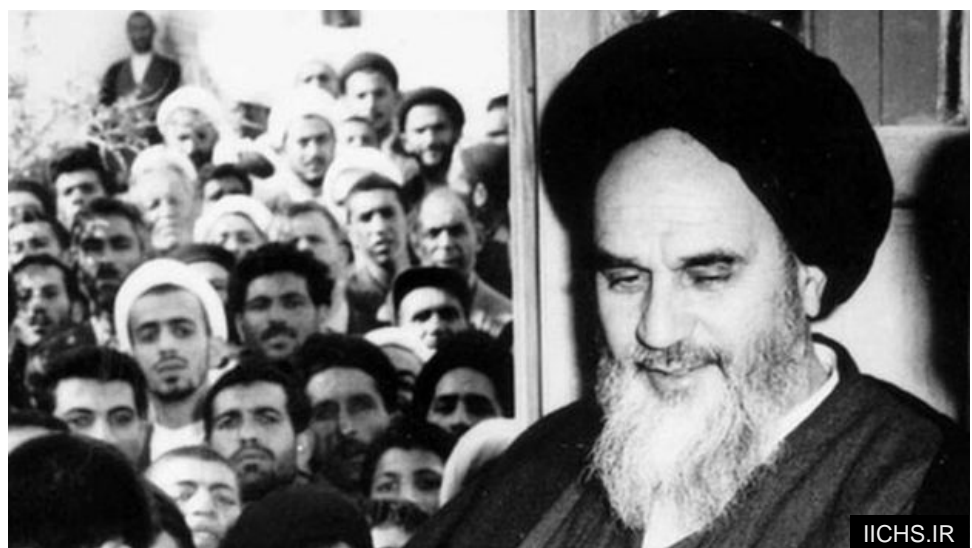
گزارش و تحلیل

آیا انقلاب اسلامی اقلیت های دینی را از ایران فراری داده است؟

"براندو" در برج میلاد؛ تمام حاشیه های یک جشنواره

IICHS.IR

آیت الله خمینی پس از آزادی از حبس خانگی. سفارت آمریکا تحولات مرتبط با او از جمله سخنرانی هایش را دنبال میکرد

بنا بر اسناد آمریکا، بعد از واقعه ۱۵ خرداد سال ۱۳۴۲ مقامات آمریکایی با طیف وسیعی از دوستان و دشمنان آیت الله خمینی صحبت می کردند تا تصویر بهتری از زندگی، شخصیت و سوابق او به دست بیاورند. این اسناد همچنین حکایت از آن دارد که یکی از مهمترین رابطن آمریکایی ها در بین فعالان مذهبی مخالف، جعفر بهبهانی، پسر محمد بهبهانی (از عوامل اصلی کودتای ۲۸ مرداد) بوده که ظاهراً از طریق واسطه با آیت الله خمینی پیام رد و بدل می کرده است.

به نظر می رسد که بزرگ ترین نگرانی دولت جان اف. کندی این بوده که آیت الله خمینی به مرجع اصلی شیعیان تبدیل بشود و حکومت پهلوی و منافع آمریکا را به خطر بیندازد، به خصوص که در بحبوحه سرکوب معترضان، اخبار تأیید نشده ای رسید که عده ای از شیعیان پاکستان هم آیت الله خمینی را رهبر خود اعلام کرده اند.

جولیس هولمز، سفیر آمریکا در تهران، در پیام روز ۱۸ خرداد خود به واشنگتن بعید دانست که این مدرس حوزه علمیه قم، شخص شماره یک جهان شیعه شده باشد. هولمز اما آیت الله خمینی را مردی می دید که "در مرکز مشکل سیاسی شماره یک دولت ایران" قرار داشت و از آن مقطع به بعد تحولات مرتبط با وی- از میزان محبوبیتش در بین مردم عادی و علما گرفته تا احتمال آشتی کردنش با حکومت و ترجمه و تحلیل نطق هایش بعد آزادی از زندان- را به واشنگتن گزارش می داد.

سفارت آمریکا در ۲۹ خرداد ۱۳۴۲ به واشنگتن پیام داد که در حال تهیه گزارش جامعی درباره زندگی و سوابق آیت الله خمینی است. سندی با عنوان 'خلاصه زندگی نامه آیت الله حاج سید روح الله موسوی خمینی' که احتمال دارد چکیده آن گزارش باشد و به تازگی از حالت طبقه بندی خارج شده، از آیت الله خمینی تصویر یکی از مهم ترین روحانیان ایران را ترسیم کرده که "انگلیسی و فرانسه

آیا شاخص بورس تهران به قیمت دلار گره خورده است؟

صیغت الله مجددی؛ چهره میانه رو و صریح اللهجه

۴۰ سال 'ادبیات حذف': از طاغوتی و لیبرال تا فتنه گر و برانداز

ایران قبل و بعد از انقلاب از نگاه آمار؛ آن چه بود، آن چه هست

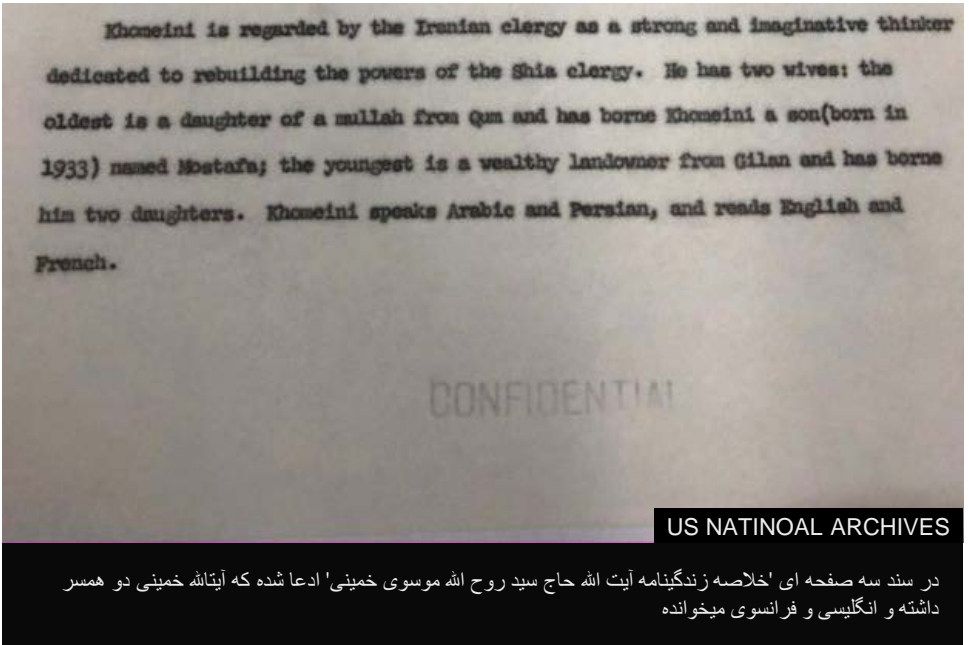
انقلاب ایران؛ کابل از آیت الله خمینی چه انتظاری داشت؟

پربیننده ترین ها

1 پلیس تورنتو در تعقیب زنی که "محض خنده" صندلی را از بالای برج به خیابان انداخت

ببر مردی که برای علف کشیدن 'دنبال

میخواند" و "به گفته خبرچین های مذهبی، بیش از ۵۰۰ مجتهد از ایران و سراسر جهان در زمره شاگردانش هستند".

در سند سه صفحه ای 'خلاصه زندگینامه آیت الله حاج سید روح الله موسوی خمینی' ادعا شده که آیتالله خمینی دو همسر داشته و انگلیسی و فرانسوی میخوانده

اسناد حکایت از آن دارد که تعدادی از هواداران آیت الله خمینی به آمریکاییها اطلاعات اغراق آمیز می دادند. به طور نمونه مهدی حائری - از شاگردان و بستگان آیتالله خمینی - به یکی از دوستانش در وزارت امور خارجه آمریکا (ویلیام میلر) میگفت که ایران حداقل ۱۰ هزار مجتهد دارد که یک هزار نفر آنها روحانیان طراز اول هستند.

آقای حائری - که بعدها مدتی به سفارت جمهوری اسلامی در واشنگتن منصوب شد - آیتالله خمینی را یکی از بزرگ ترین متفکرین ایران توصیف می کرد که "با تجدد، اصلاحات ارضی و حق رای زنان مخالف نیست... او معتقد است که در کل این مردم هستند که باید در این مسائل تصمیم بگیرند که در حال حاضر امکان آن را ندارند".

او میگفت: "خمینی از بازگشت ایران به سلطنت مشروطه حمایت می کند تا این که همه طیف های جامعه ایران بتوانند درباره این مسائل مهم تصمیم بگیرند".

در مجموع به نظر می رسد که اطلاعات آمریکایی ها از آیت الله خمینی جمع آوری شده شنیده های آنها از منابع مختلف بوده که در بعضی موارد ناقص یا نادرست بوده است. در سند 'خلاصه زندگینامه آیت الله حاج سید روح الله موسوی خمینی' - که در ژوئیه ۱۹۶۴ برای یک مقام اداره اطلاعات وزارت خارجه آمریکا تهیه شده بود - حتی نوشته شده که آیت الله خمینی "دو همسر دارد: (زن) مسن تر دختر یک ملای قم است که برایش پسری به دنیا آورده (متولد ۱۹۳۳) که نامش مصطفی است. (زن) جوانتر یک مالک زمین ثروتمند از گیلان است که برایش دو دختر به دنیا آورده".

بنا بر یک سند دیگر، سفارت آمریکا در تهران گزارش هایی دریافت کرده بوده مبنی بر این که آیت الله خمینی از چند ماه قبل از درگیری علنی با حکومت، در قالب "سهام امام" و خمس مبالغ زیادی از مردم پول جمعآوری کرده بود. حدود دو ماه بعد - در اوت ۱۹۶۳ (شهریور ۱۳۴۲) - یکی از رقیبان آیت الله خمینی در قم به نام 'آیتالله حجت' در مورد این مسئله به سفارت آمریکا گزارش مفصلی داد.

2 خرابات' بود را شگفت زده کرد

3 ال چاپو، یکی از بزرگترین قاچاقچیان جهان محکوم شد

4 کنفرانس ورشو؛ نتانیاهاو در راه لهستان، روگردانی وزیران اروپایی

5 دونالد ترامپ حمله به رسانه ها را محکوم کرد

6 'برانکو' در برج میلاد؛ تمام حاشیه های یک جشنواره

7 انتقاد عکاس ایرانی به خاطر استفاده از عکسش در توییتر ترامپ

8 گوایدو قول داد راهی برای ورود کمک ها به ونزولا پیدا کند

9 آیا انقلاب اسلامی اقلیت های دینی را از ایران فراری داده است؟

10 اعضای برکنار شده کمیسیون های انتخابات افغانستان ممنوع الخروج شدند

VARESOON.IR

حسن حجت - سرپرست مدرسه حجتیه حوزه علمیه قم - بنا بر اسناد جدید آمریکا، به تفصیل با مقامات سفارت درباره آیت الله خمینی صحبت کرده بود

روایت حجت

'آیت‌الله حجت' به احتمال بسیار زیاد حسن حجت - پسر مرجع درگذشته آیت الله محمد حجت کوه کمری (بنیانگذار مدرسه حجتیه حوزه علمیه قم) بوده که بعد از فوت پدر اداره مدرسه اش را به عهده گرفته بود. بنا بر سندی که در سال ۲۰۱۶ میلادی از حالت طبقه بندی بیرون آمده، حجت به فرستادگان سفارت گفت که آیت الله خمینی به بهانه پرداخت شهریه به طلبه ها حدود دو میلیون تومان در حساب شماره ۱۰ بانک توسعه صادرات جمع آوری کرده بود.

او گفت: "هرچند شکی نیست که بخشی از این وجوه صرف طلبه ها شد، وجوهی که از این طریق جمع آوری شده بود به وضوح بیش از نیاز برای آن هدف بود. مازاد آن پول به وضوح قرار بود برای اهداف سیاسی دار و دسته بهبهانی-خمینی استفاده شود".

محمد بهبهانی - یکی از علمای متنفذ تهران - به عقیده حجت، 'عالیجناب خاکستری پوش' ایران بود که در همه امور دخالت داشت و از جمله بعد از مرگ آیت الله بروجردی در فروردین ۱۳۴۰ - شبکه اش را برای ارتقای جایگاه آیت الله خمینی بسیج کرده بود، به این خیال که خمینی مرد ضعیفی است و اگر زمام امور را در قم در دست بگیرد، دست نشاندۀ بهبهانی خواهد شد.

IICHS.IR

محمد بهبهانی (نفر دوم از راست) در کودتای ۲۸ مرداد شرکت داشت. او بعدها به صف مخالفان دولت های علی امینی و اسدالله علم پیوست

بیشتر بخوانید:

■ کودتای ۲۸ مرداد: نقش بهیبهانی به روایت اسناد آمریکا

■ تماس آمریکا با یک گروه کودتایی در ارتش شاه

در سند آمده که حجت، آمریکایی‌ها را ساده لوح و غیرقابل اعتماد می‌دانست. مقامات سفارت هرچند جزئیات همه حرف‌های حجت را قابل تایید نمی‌دانستند، روایتش را کاملا محتمل می‌دیدند چرا که با گزارش‌های قبلی سفارت به واشنگتن، مطابقت داشت.

حسن حجت همچنین گفته بود که مذهبی‌های مخالف به رهبری آیت‌الله خمینی قصد داشتند که در فاصله عاشورا تا اربعین، احساسات مذهبی مردم را تحریک و حول و حوش ۲۱ تیر (روز اربعین) دسته‌های جنوب شهر تهران را به خیابان‌ها بیاورند و دست به خشونت گسترده بزنند تا دولت اسدالله علم مجبور به استعفا شود که دستگیری آیت‌الله خمینی برنامه آنها را جلو انداخت و برهم زد.

او گفت: "خمینی برنامه ریز خوبی نیست و ملاها به عنوان یک گروه، دشوار می‌توانند مقاصد خود را به اقدامی هماهنگ تبدیل کنند. او (خمینی) احساسات پرهیجان ملاها را کنترل نکرد و خودش هم یک رشته سخنرانی‌های شدید و تند کرد. شاه ابتکار را در دست گرفت و برای بازداشت خمینی و بقیه علامت داد. بقیه ماجرا را همه می‌دانند."

یک ارزیابی دیگر سفارت آمریکا با تیتراژ 'عملکرد پلیس در ناآرامی‌های تهران' - مورخ ۲۷ تیرماه - تصویر مشابهی ارائه می‌کند: "همه گزارش‌ها حکایت از آن داشت که روحانیان - با همکاری گروه بازار و نهضت آزادی ایران - نقشه داشتند تا روز ۱۲ ژوئیه (اربعین) تنش‌ها را تشدید کنند که در آن زمان آشوبطلبان خشمگین دست به خشونت بزنند و دولت را مجبور به استعفا کنند."

در سند دیگری در مورد افرادی که با قمه و چماق به شهربانی‌ها و ساختمان رادیو و دفتر روزنامه اطلاعات و ساختمان چند وزارتخانه حمله کردند، آمده است که "ناآرامی‌ها با هدفی استراتژیک برنامه ریزی شده بود. غارت نسبتاً کمی اتفاق افتاد ولی بیشتر املاک دولتی بود که نابود شد."

در چند سند جدید آمده که موعد اصلی 'قیام' طرفداران آیت‌الله خمینی حول و حوش روز اربعین سال ۱۳۴۲ بوده که دستگیری او برنامه آنها را برهم زد

این در حالی است که در روایت رسمی جمهوری اسلامی، در 'یوم الله' ۱۵ خرداد یک قیام خودجوش مردمی اتفاق افتاد که آیت‌الله خمینی از جزئیات آن بی‌خبر بود و حدود دو ماه بعد از وقوع آن - زمانی که از زندان قصر به حبس خانگی در قیطره تهران منتقل شد - از آن مطلع شد. آیت‌الله خمینی خود در یک سخنرانی در روز ۲۶ فروردین ۱۳۴۳ گفته بود: "[از] قضیه ۱۵ خرداد من مطلع نبودم تا اینکه حبس به حصر تبدیل شد و اخبار خارج به من رسید."

'پیام آیت‌الله خمینی'

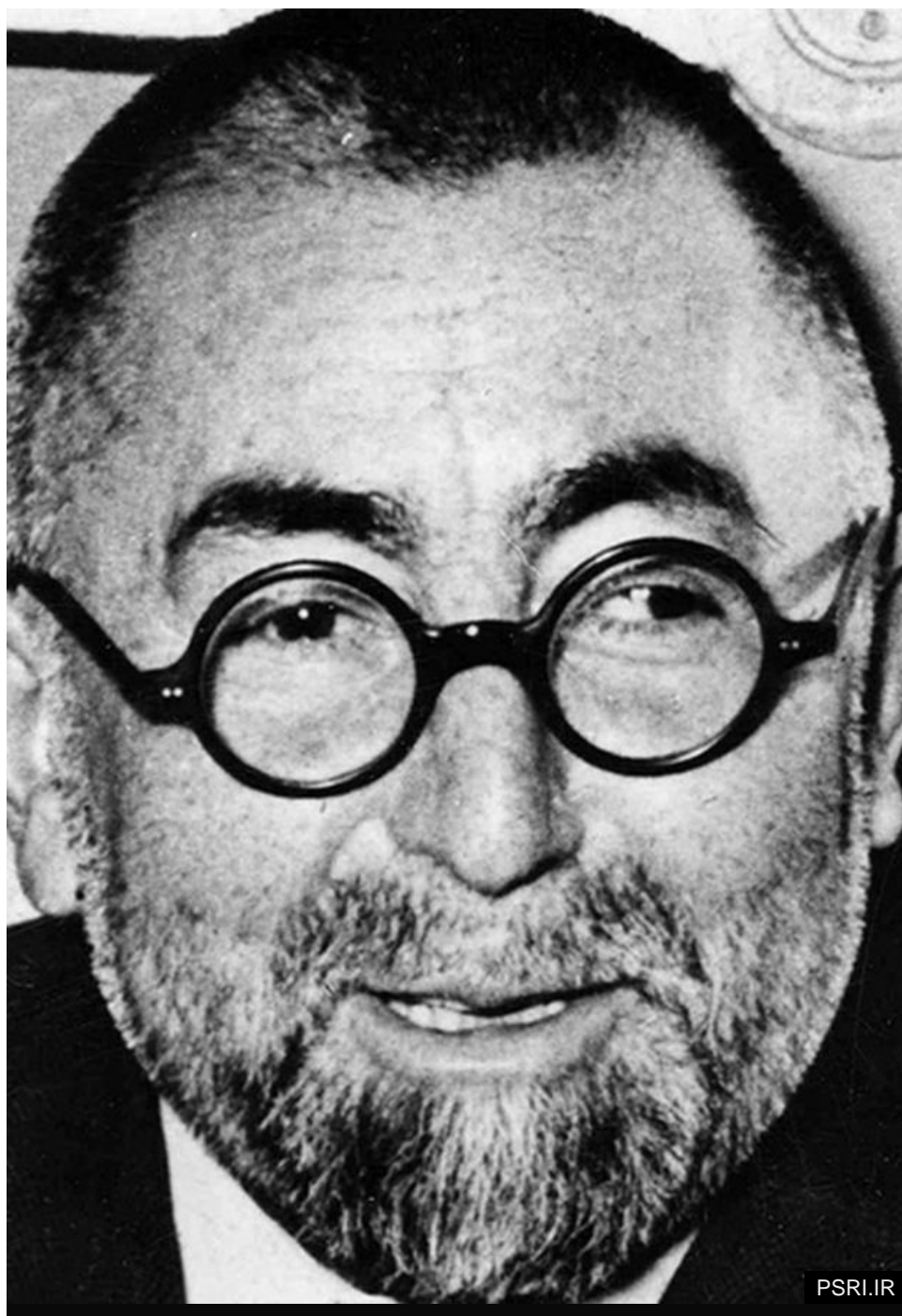
در دوران حبس خانگی در قیطره بود که پیام منتسب به آیت‌الله خمینی به آمریکایی‌ها رسید که او از منافع آمریکا در ایران حمایت میکند و حضور آمریکایی‌ها را برای مقابله با نفوذ شوروی و بریتانیا لازم می‌داند.

بیبی سی فارسی در تابستان ۲۰۱۶ با استناد به یک گزارش تحقیقاتی سازمان سیا مورخ مارس ۱۹۸۰ محتوای آن پیام را منتشر کرد - اقدامی که واکنش آیت الله علی خامنه ای رهبر جمهوری اسلامی را پی داشت که بیبی سی را به انتشار اسناد جعلی علیه آیت الله خمینی متهم کرد.

آرشیو ملی آمریکا به درخواست بیبی سی فارسی گزارش اولیه سفارت (ایرگرام) که حاوی پیام منتسب به آیت‌الله خمینی است را از حالت طبقه بندی خارج کرده است؛ "خمینی با منافع آمریکا در ایران مخالفتی ندارد. بر عکس، او اعتقاد دارد که حضور آمریکا در ایران برای ایجاد توازن در برابر شوروی و احتمالا نفوذ بریتانیا ضرورت دارد".

سند نشان می دهد که مقامات سفارت لحن پیام را با اظهارات آیت الله هادی میلانی همخوان میدیدند که دو ماه قبل از آن در یک نشست خبری در مشهد گفته بود که با اصلاحات و حق رای زنان مخالف نیست بلکه با شگردهای دیکتاتوری حکومت مخالف است.

پیام را حاج میرزا خلیل کمره ای از "یکی از سیاستمداران نزدیک به گروه های مذهبی مخالف" می گیرد و آن را به دبیر دوم سفارت (ویکتور ولف) منتقل می کند که رابط سفارت با گروههای مذهبی بود- چهره هایی چون جعفر بهبهانی که یکی از به درد بخورترین منابع اطلاعات او بوده است.

بدیع الزمان فروزان فر حدود دو ماه بعد از آزادی آیت الله خمینی، به سفارت آمریکا گفت که اختلافات بین علمای شیعه عمیقتر و موقعیت خمینی نسبت به گذشته ضعیف تر شده است

بدیع الزمان فروزان فر

بنا بر اسناد، ویکتور ولف همچنین با اشخاص دیگری مانند بدیع الزمان فروزان فر، ادیب مشهور و رئیس وقت دانشکده معقول و منقول (الهیات فعلی) دانشگاه تهران تماس و گفتگوهایی داشته است.

حدود دو ماه بعد از آزادی آیت الله خمینی، بدیع الزمان فروزان فر به مأمور سفارت گفت که اختلافات بین علمای شیعه عمیقتر و موقعیت خمینی نسبت به گذشته ضعیف تر شده است؛ "در حال حاضر آقای گلپایگانی قویا با خمینی مخالف است و شریعتمداری قصد دارد که در مخالفت (با خمینی) به گلپایگانی بپیوندد".

خلیل کمره ای (وسط) در کنار محمد کاشانی

بدیع الزمان فروزان فر فکر میکرد که حرکت سریع خمینی به سمت مرجعیت عام با مشکل مواجه شده زیرا سیاست دولت در شکاف انداختن بین علما موفق بوده؛ "حکومت اول خردمندان خمینی را از حبس خانگی آزاد کرد، در نتیجه او به جای آن که مقام شهید را پیدا بکند به یک سیاستمدار مخالف تبدیل شد. بعد حکومت محدوده فعالیت های سیاسی مجاز را برای او تعریف کرد. نتیجه این شد که همه علما متوجه شدند که نه دولت که این خمینی است که باید برای دست زدن به تحریک و خشونت تصمیم بگیرد."

فروزان فر به دبیر دوم سفارت آمریکا گفته بود: "واضح است که خمینی جراتش را از دست داده - و خیلی از همکاران و حامیانش متوجه این مسئله هستند."

با این حال، آیت الله خمینی بعد از چند ماه سکوت یک بار دیگر وارد صحنه شد و در چهارم آبان ۱۳۴۳ در نطق معروفش گفت که "آقا، تمام گرفتاری های ما از آمریکاست". او اعطای مصونیت قضایی به مستشاران آمریکایی در ارتش را به عنوان احیای کاپیتولاسیون به شدت محکوم کرد که به دستگیری و تبعیدش به ترکیه منجر شد. بنا بر اسناد، متن آن نطق جنجالی آیت‌الله خمینی - مانند متون تمام نطقهای دیگرش - را سفارت آمریکا به انگلیسی ترجمه و برای واشنگتن فرستاده بود.

بیشتر بخوانید:

- [پیام محرمانه آیت الله خمینی به کارتر](#)
- [تماس مستقیم آمریکا و آیت الله خمینی چطور شروع شد](#)
- [وعده های آیت الله خمینی به آمریکا](#)

در یک سند آمده که جعفر بهبهانی به مأمور سفارت گفت که آیت الله خمینی از او پرسیده بود که درباره طرح یاد شده چه موضعی بگیرد. "بهبهانی (از طریق یک واسطه) به خمینی گفته عاقلانه

خواهد بود که درگیر این مسئله نشود و بگذارد 'ما سیاستمداران' به آن رسیدگی نکنیم."
 "اما خمینی توصیه را نادیده گرفت و خودش را در مناقشه درگیر کرد و در نتیجه تبعید شد."

DECLASSIFIED
 Authority: 1002859000

ORIGIN/ACTION			DEPARTMENT OF STATE		POL 15-7 IRAN	
NEA-5			AIRGRAM		FOR RM USE ONLY	
RM/R	REP	AF	GP-3		NOV 8 AM 8 53	
ARA	EUR	FE	NO. A274		CONFIDENTIAL - NOFORN	
NEA	CU	INN	TO : Department of State, WASHINGTON		HANDLING INDICATOR	
E	P	IO	INFO : BAGHEAD KARACHI		RM/AN ANALYSIS & DISTRIBUTION BRANCH	
L	FBO	AID	FROM : Amembassy TEHRAN		DATE: November 6, 1963	
	S/P		SUBJECT : Alleged Views of Ayatollah Khomeini		REF	
AGR	COM	FRB	REF		Ayatollah Ruhollah Mueavi KHOMEINI, senior Shia cleric who is still under house arrest, reportedly has sent a message to the United States Government. The alleged message came to us through Haj Miraa Khalil KAMAREI, a professor of the Theological Faculty of Tehran University, through an Iranian politician close to oppositionist religious groups. The message consists of the following two points:	
INT	LAB	TAR	1. Khomeini is not opposed to American interests in Iran. On the contrary, he thinks that the American presence here is a necessity as it serves to counterbalance Soviet and even possibly British influence.		2. Khomeini stands for close cooperation between Islam and other world religions, particularly Christendom.	
TR	AMB	AIR	The above message is similar in tone to the position taken by Ayatollah Hadi MILANI of Meshed in a press conference on September 24, 1963. At that time, Milani stated that the clergy was not opposed to either land reform or women's suffrage but only to the dictatorial methods of the regime. Nothing of this interview appeared in the Tehran press as the newsmen who attended the conference were warned by SAVAK to keep quiet about it.		For the Ambassador: Martin F. Herz, Counselor of Embassy for Political Affairs	
ARMY	CIA	NAVY	Group 3 Downgraded at 12 year intervals, not automatically declassified.		CONFIDENTIAL - NOFORN FOR DEPT USE ONLY ☐ In ☐ Out	
OSD	USIA	NSA	FORM 42 DS-323		11/5/63 Contents and Classification Approved by:	
15	83		DECLASSIFIED EO 13526, Sec. 3.3 BY DATE NARA Date 11/15/03		POL:VW61Jr:cak 11/5/63 Clearances:	

US NATIONAL ARCHIVES

بنا بر این سند، پیام منتسب به آیت‌الله خمینی را خلیل کمره ای از یکی از سیاستمداران نزدیک به گروه های مذهبی مخالف می گیرد و آن را به دبیر دوم سفارت (ویکتور ولف) منتقل می کند که رابط سفارت با گروه های مذهبی بود

موضوعات مرتبط

- سیاست ایران
- روابط ایران-آمریکا
- ایران

هم رسانی چگونه می توانید این مطلب را به دیگران برسانید

